

УДК 338.485(477.82-751.3)

*Олена Міщенко, к. геогр. н., доцент
e-mail: lenamishchenko_lutsk@ukr.net**Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Україна*

СУСПІЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ В НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стаття присвячена дослідженню суспільних передумов розвитку екологічного туризму в національних природних парках Волинської області. Подано визначення поняття екологічний туризм, короткий аналіз попередніх досліджень з питань розвитку екологічного туризму в національних природних парках, методу оцінки суспільних ресурсів екотуристського потенціалу. Здійснена бальна оцінка за такими показниками: історико-культурна цінність, транспортна доступність, забезпеченість санаторно-курортними закладами. Проведено аналіз подієвих ресурсів та низки соціально-економічних показників – медичної та торговельної мережі, закладів громадського харчування і розваг.

Ключові слова: екологічний туризм, національний природний парк, суспільні рекреаційні ресурси, історико-культурна цінність, транспортна доступність, забезпеченість санаторно-курортними закладами.

Олена Міщенко. ОБЩЕСТВЕННЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ ЭКОТУРИЗМА В НАЦИОНАЛЬНЫХ ПРИРОДНЫХ ПАРКАХ ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ

Статья посвящена исследованию общественных предпосылок развития экологического туризма в национальных природных парках Волинской области. Подано определение понятия экологический туризм, краткий анализ предыдущих исследований по вопросам развития экологического туризма в национальных природных парках, методику оценки общественных ресурсов экотуристического потенциала. Осуществлена бальная оценка по следующим показателям: историко-культурная ценность, транспортная доступность, обеспеченность санаторно-курортными учреждениями. Проведен анализ событийных ресурсов и ряда социально-экономических показателей – медицинской и торговой сети, общепита и развлечений.

Ключевые слова: экологический туризм, национальный природный парк, общественные рекреационные ресурсы, историко-культурная ценность, транспортная доступность, обеспеченность санаторно-курортными учреждениями.

Olena Mishchenko. THE PUBLIC PRECONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF ECOTOURISM IN NATIONAL PARKS OF VOLYN REGION

The article contains the definition of eco-tourism, a brief analysis of previous studies on the development of ecological tourism in national parks, the method of scoring public recreational resources. The assessment and analysis of the social preconditions of development of ecological tourism in national parks Volyn region is made basing on the parameters that determine the development of territorial recreational system.

In the Volyn region created 3 national natural parks "Shatsky" "Pripyat Stokhid" Kivertsi "Puscha Tsumanska." However, public recreational resources within them are distributed quite unevenly, that caused the differences in the indexes of tourist flows and parks.

The point valuation of recreational resources of public parks according to the index of historical and cultural value, transport accessibility, availability of health-resort institutions shows that the highest values (1.66 points) is fixed in Shatsky, medium - in "Pripyat Stokhid" (1.33 points), the lowest in Kivertsi and "Tsumanska Puscha" (1.00 points). The low rate of historical and cultural value parks of Volyn certainly can be compensated by the presence of unique natural resources. However, poor transport accessibility of the parks (Shatsky, Kivertsi "Tsumanska Puscha") and poor availability of health-resort institutions ("Pripyat Stokhid" Kivertsi "Tsumanska Puscha") significantly lowering the attractiveness of the recreational institution.

The analysis of recreational infrastructure resources of investigated parks proved the availability of medical and commercial network, catering and entertainment.

A positive aspect of the social component of the ecotourism potential of national parks of Volyn region is the presence of event resources. Thus, the international festival of extreme water tourism "Polesia Regatta" ("Pripyat Stokhid") and the song festival "On Svityaz waves" (Shatsky) are popular among Ukrainian and foreign tourists.

Key words: eco-tourism, national park, public recreational resources, historical and cultural value, transport accessibility, availability of health-resort institutions.

Актуальність. Екотуризм – це вид туризму, що розвивається і функціонує на відносно незмінених господарською діяльністю природних територіях, зокрема природоохоронних, з урахуванням стійкості і рекреаційно-туристської місткості ландшафту, при дотриманні природоохоронних норм і технологій під час виконання екологічних турів і програм [6]. Найоптимальнішим об'єктом здійснення екологічного туризму є національний природний парк (НПП), оскільки ця природоохоронна категорія належить до поліфункціональних й виконує не тільки природоохоронну, а й рекреаційну, екопросвітницьку, еколого-виховну функції. На території Волинської області

створено 3 НПП: «Швацький» (ШНПП), «Прип'ять-Стохід», Ківерцівський «Цуманська Пуща». Однак суспільні рекреаційні ресурси в їх межах розподілені доволі нерівномірно, що зумовило формування різноміжностей у показниках туристичних потоків й розвитку парків.

Аналіз попередніх досліджень. Теоретичні основи визначення сутності та розвитку екологічного туризму окреслені у працях О. Дмитрука [2], Т. Сергєєвої [13], О. Міщенко [7] та ін. Соціально-економічна та екологічна суть, а також основні напрями оптимізації природно-заповідного фонду висвітлені у монографії А. Якимчук [14]. Особливості

та специфіка рекреаційного природокористування в національних природних парках загалом знайшли своє відображення у дослідженнях Д. Бішопа [1], Я. Олійника, В. Гетьмана [10], розвиток екотуризму в умовах НПП Волинської області висвітлені О. Міщенко, Л. Черчик [6]. Більшість наукових праць, які стосуються прикладних аспектів розвитку екотуризму на території НПП? надають перевагу дослідженням природних рекреаційних ресурсів, однак якісний і кількісний склад суспільної складової екотуристичного потенціалу, зокрема історико-культурна спадщина, подієві, інфраструктурні рекреаційні ресурси мають непересічне значення.

Метою статті є аналіз та оцінка суспільних передумов розвитку екотуризму в національних природних парках Волинської області.

Основна частина. Для дослідження суспільних передумов розвитку екологічного туризму в національних природних парках Волинської області доцільно провести оцінку історико-культурної цінності, транспортної доступності, забезпеченості санаторно-курортними закладами, а також аналіз подієвих ресурсів та низки соціально-економічних показників – медичної та торгівельної мережі, закладів громадського харчування і розваг.

В контексті наших досліджень бачиться доцільною методика бальної рекреаційної оцінки В. Мацоли, де кожен із показників оцінюється за трьохбальною шкалою: 1 бал – низький, 2 бали – середній, 3 бали – високий. [5]. Відповідно до цієї методики історико-культурна цінність визначалась показниками, де концентрація усіх фіксованих пам'яток сягає 7,9 од./100 км², а пам'яток загальнонаціонального значення 0,7. Виходячи із цього, території, де ці показники складають менше 7,9 і 1, оцінюються 1 балом, в межах 8-18 і 1-2 – 2 балами, і понад 18 та 2 – 3 балами.

Рівень транспортної доступності території можна визначити за формулою:

$$N_t = L_z + L_{am} / S_{тер}$$

де N_t – коефіцієнт транспортної доступності, км/км²; L_z , L_{am} – довжина залізниць та автомобільних шляхів з твердим покриттям, км; $S_{тер}$ – площа території, км² [3].

Відповідно до цієї формули В. Мацола запропонував оцінити транспортну доступність території за 3-бальною шкалою. При цьому 3 балами оцінюється територія, що має коефіцієнт транспортної забезпеченості 0,42 км/км², в межах 0,29-0,42 – 2 балами, меншим 0,29 – 1 балом.

Забезпеченість рекреаційної території санаторіями та установами відпочинку вказує на рівень рекреаційного освоєння і визначається коефіцієнтом забезпеченості. Даний коефіцієнт визначається кількістю санаторіїв та установ відпочинку, тобто спеціалізованих закладів розміщення, або за кількістю місць на одиницю площі. Території, для яких коефіцієнт забезпеченості санаторно-курортними установами становить більше 3 на 100 км², оцінюється 3 балами, в межах 1-3 – 2 балами, менше 1 – 1 балом.

Шацький національний природний парк розташований у північно-західній частині Волинської об-

ласті в межах Шацького адміністративного району. Його створено Постановою Ради Міністрів УРСР від 28 грудня 1983 року. Сьогодні площа парку становить 48977,0 га, з них 20856,0 га земель знаходиться у його постійному користуванні. З огляду наявності суспільних передумов, серед інших парків Шацький національний природний парк належить до найбільш перспективних територій, придатних для швидкого та ефективного розвитку екологічного туризму. Тут реалізується модель інтенсивного розвитку території, яка забезпечила одні з найвищих в Україні показників туристичного потоку, значну розбудову рекреаційної інфраструктури.

На території Шацького НПП розташовано 4 пам'ятки архітектури, з них дві національного значення, 30 історико-археологічних пам'яток, 8 пам'яток історії, 1 пам'ятка мистецтва [11]. Загалом у парку фіксується 43 пам'ятки, що перебувають під охороною держави, що становить 8,77 од./100², з них лише дві – Петропавлівська церква і Дзвіниця Петропавлівської церкви мають національне значення, відповідно 0,41 од./100². Тому історико-культурна цінність цієї території оцінюється найнижчим балом, проте вважаємо цю оцінку дещо суб'єктивною, оскільки внаслідок відносної ізольованості від основних доріг та великих адміністративних центрів тут добре збережені риси західно-поліської культури, що на сьогодні важко виміряти бальною шкалою.

Транспортна доступність ШНПП характеризується віддаленістю від найближчої залізничної станції, що у м. Ковелі. Протяжність доріг тут сягає 83,1 км [9], з них 48 км з твердим покриттям, відповідно 35,1 з ґрунтовим. Таким чином коефіцієнт транспортної доступності сягає 0,096 км/км² й оцінюється 1 балом.

Туристична інфраструктура ШНПП налічує 60 одиниць колективних закладів розміщення, з них 45 спеціалізовані [11]. Отже коефіцієнт забезпеченості санаторно-курортними установами парку становить – 9 і оцінюється 3 балами. Проте деякі із закладів перебувають в занедбаному стані та потребують оновлення. На території парку немає централізованої каналізаційної мережі. Каналізація є лише в окремих закладах, зокрема пансіонат «Шацькі озера», дитячі оздоровчі табори «Салют» та «Супутник», санаторій «Лісова пісня», база практики та відпочинку СНУ ім. Лесі Українки «Гарт». Переважна кількість населених пунктів і баз відпочинку використовують вигрібні ями.

На території ШНПП діє 16 клубних закладів та 1 клуб-бібліотека. Найбільш популярними серед них є нічний клуб «СССР» (пансіонат «Шацькі озера»), «Одісей» (Гряда), «Альф-2» (с. Світязь) [9]. У закладах культури проводяться культурно-масові заходи, відзначення державних свят, молодіжні дискотеки, тематичні ранки та вечори відпочинку.

У Шацькому парку активно розвивається подієвий туризм. Традиційно проводиться день села Світязь, святкування Петра і Павла, дня Ганни (с. Мельники), Івана Купала, новорічні і різдвяні колядки та щедрівки. Традиційним для Шацька став конкурс колядників і щедрувальників – «Коляда іде», який

проводиться на площі перед будинком культури та міжнародний фестиваль джиперів та байкерів «Буран» (пансіонат «Шацькі озера»).

Досягненням сучасного культурного життя парку є проведення щорічного Міжнародного фестивалю естрадної пісні «На хвилях Світязя», який користується особливою популярністю як у місцевого населення, так і у відпочивальників. Мета проведення фестивалю – виявлення обдарованих молодих талантів, розширення культурних, художніх, молодіжних зв'язків у міжнародному співтоваристві. Завершальний гала-концерт лауреатів і переможців фестивалю щороку поєднує фольклорне масове свято Івана Купала і перетворюється на дійсно всенародне свято, на якому присутні десятки тисяч людей різних вікових категорій зі всієї України і сусідніх держав. У різні роки учасниками фестивалю були українські виконавці, а також з інших держав – Молдови, Польщі, Словаччини, Росії, Німеччини, Франції, Казахстану, Литви, Грузії, Білорусії, Болгарії, Руанди, Бурунді, США.

Позитивною складовою розвитку екотуризму в парку є суттєве зростання ролі приватного сектора в обслуговуванні рекреантів, зокрема тут збудовано 15 приватних кафе, близько 25 приватних продуктових магазинів, 10 літніх наметових барів, значного розмаху набуло здавання приватних будинків, облаштованих для відпочинку [9].

На базі Любомльської та Шацької центральних районних лікарень функціонує територіальне медичне об'єднання, структурним підрозділом якого є Шацька районна лікарня. Загалом, медична допомога населенню надається поліклінікою, двома лікарськими амбулаторіями загальної практики – сімейної медицини у с. Пульмо і с. Піща, 23 фельдшерсько-акушерськими пунктами та 3 бригадами екстреної медичної допомоги та медицини катастроф. Торгівля і сфера громадського харчування представлена 32 магазинами, 28 закладами харчування (ресторани, кафе, їдальні).

Національний природний парк «Прип'ять-Стохід» знаходиться в північно-східній частині Волинської області, в межах Любешівського адміністративного району. Його сформовано 13 серпня 2007 року з метою збереження, відтворення та раціонального використання типових та унікальних природних комплексів Волинського Полісся. Площа земель НПП «Прип'ять-Стохід» становить 39315,5 га, зокрема 5961,93 га земель вилучаються в установленому порядку та надаються йому у постійне користування [12]. Відповідно до проекту НПП «Прип'ять-Стохід» його межі окреслюють переважно природні ландшафти й дуже рідко включають забудовані території, тоді коли об'єкти будь-якого функціонального призначення споруджуються переважно у населених пунктах.

У Любешівському районі знаходиться 46 пам'яток історії та архітектури, проте лише 2 з них розташовані у НПП «Прип'ять-Стохід», що становить 0,51 од./100² усіх фіксованих пам'яток. Тому історико-культурна цінність цієї території оцінюється 1 балом.

На території НПП «Прип'ять-Стохід» єдиними

транспортними шляхами є автошляхи, залізничні і річкові шляхи відсутні. Загальна протяжність автошляхів на території НПП становить 216 км., в тому числі автошляхи загального користування з твердим покриттям (асфальт, бруківка, гравій) становлять 133 км, тому коефіцієнт транспортної забезпеченості становить 0,34 км/км² й оцінюється 2 балами.

На суміжний із парком території знаходяться 2 колективних заклади розміщення, зокрема, готельний комплекс «Мрія», смт. Любешів, готель «Любешів сервіс». Мережа санаторіїв та установ відпочинку, тобто спеціалізованих закладів розміщення тут відсутня. Важливим та альтернативним сектором для розвитку туристичної інфраструктури є приватні садиби. Найбільш перспективними для розвитку цього виду діяльності є села Люб'язь, Ветли, Сваловичі.

Подієвий туризм у НПП «Прип'ять-Стохід» представлений громадськими, мистецькими та спортивними заходами. Фестиваль поліського фольклору «Співає Полісся» проходить у смт. Любешові. Тут можна ознайомитися з мистецьким доробком краю, розмаїттям традицій, узвичаєними народними ремеслами. У програмі фестивалю – виступи аматорів з Любешівщини та інших регіонів України, фольклорних колективів Могилевської, Мінської, Брестської областей Республіки Білорусь, виставка-ярмарок декоративно-прикладного й образотворчого мистецтва, традиційних поліських напоїв і страв; конкурси та розваги.

Міжнародний фестиваль з екстремального водного туризму «Поліська регата» проводять в національному природному парку «Прип'ять-Стохід» у день професійного свята працівників природоохоронної справи [13]. У межах фестивалю – змагання на байдарках та спортивно-культурні дійства, присвячені святкуванню Івана Купала. Маршрут «Поліської регати» проходить річками Стохід та Прип'ять. Традиційно учасники фестивалю ночують у селі Сваловичі, де р. Стохід впадає в Прип'ять, а фінішують на оз. Люб'язь. Окрім головних змагань фестивалю, біля оз. Люб'язь традиційно проходить ще багато інших цікавих заходів, зокрема змагання на байдарках на короткій дистанції, а також на традиційному для цієї місцевості дерев'яному весловому човні, турніри з пляжного волейболу та футболу.

При Любешівській філії «Приватбанк» працюють банкомати, пункти обміну валют. Інформацію з питань туризму забезпечує відділ культури і туризму РДА, національний природний парк «Прип'ять-Стохід».

В Любешові працює центральна районна лікарня, поліклініка, швидка медична допомога, дитяча консультація. В кожному населеному пункті функціонують фельдшерсько-акушерські пункти, а в селах Велика Глуша і Ветли дільничі лікарні, в с. Бірки і с. Бихів – амбулаторії загальної практики сімейної медицини. Функціонує 4 аптеки та аптечні пункти. Працює ВКП «Любешівсервіс», де є перукарня, фотосалон, швейний цех, взуттєва майстерня.

На території Любешівського району знаходиться 94 магазини, 20 закладів громадського харчування. В смт. Любешів працюють ресторани, зокрема «Прип'ять», «Таня», «Рута», «Калина», «Мрія». Тут

широко представлена місцева поліська кухня. Сувеніри, зокрема, вишивку, ткацькі вироби, плетиво з соломки, різьблені по дереву вироби можна придбати в комерційних крамницях, а також безпосередньо у місцевих жителів.

Ківерцівський національний природний парк «Цуманська Пуща» створено 22 грудня 2010 р. загальною площею 33475,34 га. Парк розташований на південному сході Волинської області в межах Ківерцівського адміністративного району [4]. Оскільки у НПП «Цуманська Пуща» не проведено функціональне зонування, тобто межі парку ще не визначені, дослідження проводилось в межах адміністративного району.

Національна спадщина Ківерцівського району визначається пам'ятками історії та архітектури, які розташовані у смт. Олика, с. Жидичин, с. Залісочне, с. Липне, с. Макаровичі, с. Метальне. Тут фіксують 47 пам'яток історії, 14 пам'яток археології, 33 пам'ятки архітектури, з них національного значення – 18 пам'яток архітектури. Таким чином концентрація усіх пам'яток сягає 6,6 од./100², національного значення – 1,3, тому історико-культурна спадщина оцінюється 1 балом.

Розташування НПП «Цуманська Пуща» поблизу обласного центру забезпечує наявність залізничних та автомобільних шляхів. Оскільки довжина залізниць в межах району сягає 104 км, доріг з твердим покриттям – 225,6 км, коефіцієнт транспортної доступності сягає 0,23 км/км² й оцінюється 1 балом.

Послуги проживання у межах національного природного парку «Цуманська Пуща» можуть запропонувати 5 колективних закладів розміщення, зокрема: готель «Сяйво» (с. Тростянець), готельно-ресторанний комплекс «Сяйво-люкс» (м. Ківерці), Готельний комплекс «Садиба на джерелах» (с. Ро-

машківка), кімнати відпочинку Волинської філії ДП «Укрінтеравтосервіс» (м. Ківерці), кімнати відпочинку (підприємець Дуб В.П., смт. Цумань), кімнати відпочинку комплексу «Козацький хутір» (с. Вишнів).

НПП «Цуманська Пуща» має 2 санаторії, що становить 0,14 од. на 100 км². Ця територія характеризується наявністю лісів, що мають високі фітонцидні властивості, та мінеральних вод, які є основою формування його санаторно-курортної бази. Так, у с. Грем'яче функціонує спільне підприємство-санаторій матері і дитини «Пролісок» на 270 місць, який використовує мінеральні води родовища з концентрацією солей калію і натрію до 35 г/л. Запаси цих мінеральних вод дозволяють розширити їх довгострокове використання у декілька разів.

Санаторій для дітей з батьками «Дачний» розташований за 10 км від обласного центру та 4 км від м. Ківерці на узліссі соснового лісу. Зараз санаторій є центром реабілітації дітей з ураженнями нервової системи та дітей інвалідів.

В с. Журавичі знаходиться санаторій, що має цілющу радонову воду. Цінність журавичівського джерела надзвичайна, його лікувальні властивості забезпечують високий оздоровлювальний ефект. Терапевтичні властивості місцевих лікувальних грязей та цієї мінеральної води, дають можливість використовувати їх при лікуванні захворювань органів травлення, опорно-рухової та нервової систем, багатьох урологічних, гінекологічних та інших порушень. В поєднанні із грязями радонова вода добре зрощує складні переломи та гоїть затяжні рани. Саме такі властивості санаторію можуть допомогти у реабілітації поранених бійців з Волині. Проте, сама установа уже давно занедбана і не працює.

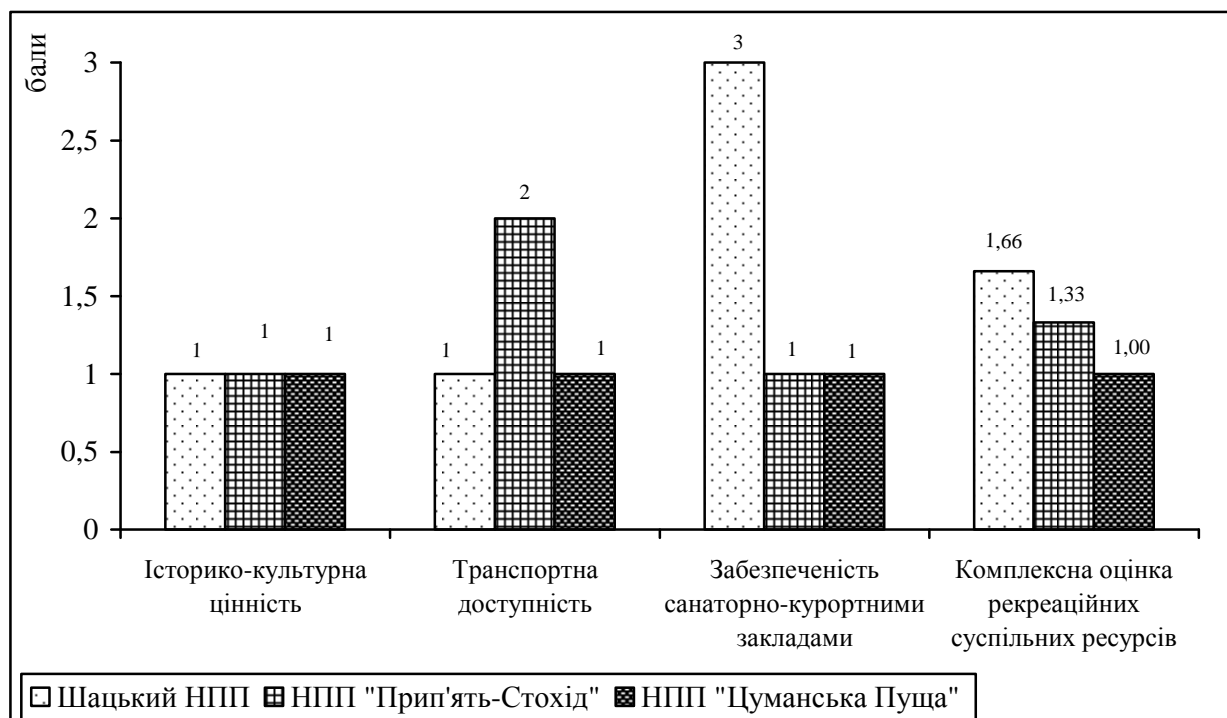

Рис. 1. Оцінка рекреаційних суспільних ресурсів національних природних парків Волинської області

У с. Дачному та на закинутому аеродромі у с. Крупі Ківецького району лучани мають змогу відвідати авто-мотофестиваль Auto WESTern. Фестиваль передбачає велику виставку сучасних автовиробників, виставку ретроавтомобілів, тюнінгованих автомобілів і авт із аерографією; виставку виробників супутніх товарів; автозмагання (фішка змагання – заїзди на чверть милі – драгрейсинг), мотозмагання, змагання автомайстерень.

Соціально-культурна інфраструктура національного природного парку “Цуманська Пуща” має 66 медичних установ, 45 будинків культури та клубів, 6 музеїв. У сфері торгівлі і послуг представлені 73 заклади торгівлі, та 64 заклади ресторанного господарства [4].

Як бачимо з рис. 1, оцінка рекреаційних суспільних ресурсів національних природних парків Волинської області засвідчує, що найвищі значення показників (1,66 бала) фіксуються у Шацькому НПП, середні – у НПП «Прип'ять-Стохід» (1,33 бала), а найнижчі – у Ківецькому «Цуманська Пуща» (1,00 бал).

Висновки. На основі показників, що визначають розвиток територіальної рекреаційної системи, проведено оцінку і аналіз суспільних передумов розвитку екологічного туризму в національних природних парках Волинської області.

Основою будь-якого туристичного продукту є

наявність колективних, зокрема санаторно-курортних закладів розміщення. Так, найвищі показники, які стосуються цієї складової екотуристичного потенціалу, фіксуються у Шацькому НПП, а найнижчі – у НПП «Прип'ять-Стохід». Варто зазначити, що при врахуванні пропозицій приватного сектора рейтинг досліджуваних парків може дещо підвищитись.

Важливим чинником розвитку туристичного господарства є транспортна мережа. Найвище значення цього показника (0,34 км/км²) спостерігається у НПП «Прип'ять-Стохід», а найнижче (0,096 км/км²) – у Шацькому НПП.

Низький рівень історико-культурної цінності, безперечно, може компенсуватися наявністю унікальних природних ресурсів парків. Крім того, необхідно формувати мережу туристичних маршрутів, що ґрунтуються на відвідуванні культурних, історичних, архітектурних, історико-археологічних та мистецьких пам'яток.

Позитивним моментом розвитку суспільної складової екотуристичного потенціалу НПП Волинської області є наявність подієвих ресурсів. Так, Міжнародні фестивалі з екстремального водного туризму «Поліська регата» (НПП «Прип'ять-Стохід») та естрадної пісні «На хвилях Світязя» (Шацький НПП) популярні серед українських і зарубіжних туристів.

Список використаних джерел:

1. Бишоп К. Модели национальных парков / К. Бишоп, А. Грин, А. Филиппс. – М.: Изд-во ЦОДП, 2000. – 216 с.
2. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: навч. посіб. / О.Ю. Дмитрук, С.В. Дмитрук. – К.: Альтерпрес, 2009. – 358 с.
3. Євдокименко В.К. Регіональна політика розвитку туризму / В.К. Євдокименко. – Чернівці: Прут, 1996. – 288 с.
4. Ківецьська районна рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiverrada.gov.ua>.
5. Мацала В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В.І. Мацала. – Л.: Ін-т регіон. дослідж. НАНУ, 1997. – 259 с.
6. Міщенко О.В. Розвиток екологічного туризму в національних природних парках Волинської області: монографія / О.В. Міщенко, Л.М. Черчик. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – 164 с.
7. Міщенко О.В. Теоретичні основи визначення сутності екологічного туризму / О.В. Міщенко // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Геогр. науки. – 2010. – № 3. – С. 155-160.
8. Національний природний парк «Прип'ять-Стохід» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pripyat-stohid.com.ua/uk/prirodnichi-cinnosti/flora>.
9. Національний природний парк «Швацький» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shatskyibr.com.ua>.
10. Олійник Я.Б. Екологічний туризм на теренах національних природних парків і біосферних заповідників України в міжнародний рік екотуризму та гір / Я.Б. Олійник, В.І. Гетьман // Вісник Київського національного університету Імені Тараса Шевченка. Географія. – Вип. 48. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». – 2002. – С. 5-11.
11. Проект організації території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об'єктів Шацького НПП. – К.: Центр заповідної справи, 2005. – 226 с.
12. Проект організації території національного природного парку «Прип'ять-Стохід», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів. – К.: Приватне акціонерне товариство «Науково-виробничий комплекс «Курс», Приватне підприємство «Центр екологічного управління», 2011. – 341 с.
13. Сергеева Т.К. Экологический туризм: учебник / Т.К. Сергеева. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 360 с.
14. Якимчук А.Ю. Економіка і організація природно-заповідного фонду: монографія / А.Ю. Якимчук. – Рівне: Ред.-вид. центр УВГП, 2007. – 208 с.

References:

1. Bishop, K., Grin, A., Fillips, A. (2000). *Modeli natsionalnykh parkov [Models of national parks]*. Moscow, Russia: TSODP, 216.
2. Dmytruk, O.Yu., Dmytruk, S.V. (2009). *Ekologichnyi turizm [Ecotourism]: Navch. posibnyk*. K.: Alterpres, 358.
3. Yevdokymenko, V.K. (1996). *Regionalna polityka rozvytku turyzmu [Regional tourism development policy]*. Prut, 288.
4. Kivertsi District Council. Available at : <http://kiverrada.gov.ua>.
5. Matsola, V.I. (1997). *Rekreatsiino-turystychnyi kompleks Ukrainy [Recreation and tourism complex of Ukraine]*. L.: In-t rehion. doslidzh. NANU, 259.
6. Mishchenko, O.V., Cherchyk, L.V. (2016). *Rozvytok ekologichnoho turyzmu v natsionalnykh pryrodnykh parkakh Volynskoi oblasti [The development of ecological tourism in national parks of Volyn region]*. Lutsk: Vezha-Druk, 164.
7. Mishchenko, O.V. (2010). *Teoretychni osnovy vyznachennia sutnosti ekologichnoho turyzmu [Theoretical basis of determining of the nature of ecotourism]*. *Nauk. visn. Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky. Seriya: Geogr. nauky*. 3, 155-160.
8. National Park „Pripyat-Stokhid“. Available at: <http://pripyat-stohid.com.ua/uk/prirodnichi-cinnosti/flora>.
9. National Park “Shatskiy”. Available at: <http://shatskiybr.com.ua/ua/>.
10. Oliynyk, Ya.B., Hetman, V.I. (2002). *Ekologichnyi turizm na terenakh natsionalnykh pryrodnykh parkiv i biosfernykh zapovidnykiv Ukrainy v mizhnarodnyi rik ekoturizmu ta hir [Eco-tourism in the territory of national parks and biosphere reserves of Ukraine in the International Year of Ecotourism and the Mountains]*. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Geografiya*. Vyp. 48. K.: Vydavnycho-poligrafichniy tsentr “Kyivskiy universytet”, 5-11.
11. *Proekt organizatsii terytorii, okhorony, vidtvorennya ta rekreatsiynoho vykorystannya pryrodnykh kompleksiv i obyektiv Shatskoho NPP [The project of organization of the territory, protection, restoration and recreational use of the natural systems and facilities of Shatskiy NPP] (2005)*. K.: Tsentr zapovidnoi spravy, 226.
12. *Proekt organizatsii terytorii natsionalnoho pryrodnoho parku “Pripyat-Stokhid”, okhorony, vidtvorennya ta rekreatsiynoho vykorystannya yoho pryrodnykh kompleksiv ta obyektiv [The project of the National Park „Pripyat-Stokhid“ protection, restoration and recreational use of its natural complexes and objects] (2011)*. K.: Pryvatne aktsionerne tovarystvo Naukovo-vyrobnychiy kompleks Kurs, Pryvatne pidpryemstvo Tsentr ekologichnoho upravlinnya, 341.
13. Sergeeva, T.K. (2004). *Ekologicheskiy turizm [Ecotourism]*. Moscow, Russia: Finansy i statistika, 360.
14. Yakymchuk, A.Yu. (2007). *Ekonomika i organizatsiya pryrodno-zapovidnoho fondu [Economics and organization of the nature reserve fund: monograph]*. Rivne: Red.-vyd. tsentr UVHP, 208.

Надійшла до редколегії 12.01.2017 р.